

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2022

ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

1^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

A1 ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

A1.1: γ

A1.2: α

A1.3: δ

A1.4: β

A1.5: β

A2 ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΡΥΘΜΙΚΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

A2.1: ε

A2.2: β

A2.3: γ

A2.4: α

A2.5: γ

A3 ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

A3.1: β

A3.2: γ

A3.3: γ

A3.4: δ

A3.5: ε

A4 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΥΓΧΟΡΔΙΩΝ

A4.1: γ

A4.2: ε

A4.3: δ

A4.4: β

A4.5: γ

A5 ΑΣΚΗΣΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΧΡΟΙΩΝ

A5.1: γ

A5.2: β

A5.3: ε

2^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

B1 ΠΕΝΤΕ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

B1.1: Τι γνωρίζετε για το «Γκόσπελ» (Gospel);

Το γκόσπελ είναι εξέλιξη των τραγουδιών της δουλειάς και των Σπριτίσουαλ.

Βασικό χαρακτηριστικό της δομής του γκόσπελ είναι η φόρμα ερώτηση-απάντηση, ανάμεσα στον κήρυκα και το εκκλησίασμα. Το χορωδιακό τραγούδι συχνά οδηγείται από έναν ή πολλούς κορυφαίους τραγουδιστές και πρόκειται για ζωντανή μουσική, γεμάτη ένθερμο ενθουσιασμό.

Επιπλέον στοιχεία από το Βιβλίο της Α΄ Λυκείου:

Είναι το αστικό θρησκευτικό τραγούδι των μαύρων της Αμερικής και αποτελεί την παραλλαγή του spirituals που εκτελείται σε αίθουσες συναυλιών ή σε συγκεντρώσεις μαύρων σε προτεσταντικές εκκλησίες. Το πιο γνωστό ίσως είναι το "Happy Day".

B1.2: Τι είναι το «Γκαγκάκου» και ποια τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα;

Είναι είδος παραδοσιακής μουσικής της Ιαπωνίας και χρησιμοποιείται στο θέατρο Γκαγκάκου. Το Γκαγκάκου («ευγενική μουσική») αναφέρεται στην αυλική μουσική της Ιαπωνίας. Το τονικό σύστημα και οι κλίμακες του προέρχονται από την κινεζική μουσική θεωρία. Τα όργανα παίζουν με λιτό τρόπο ενώ το τραγούδι είναι ουσιαστικά ένας τρόπος απαγγελίας (ρετσιτατίβο) που χρησιμοποιεί τονικές διακυμάνσεις. Τέλος, σε καμία περίπτωση δε χρησιμοποιείται το βιμπράτο και το μέλισμα.

B1.3: Απαριθμήστε τα τέσσερα (4) χαρακτηριστικά της Ροκ (Rock) μουσικής.

Χαρακτηριστικά της ροκ μουσικής είναι: Οι έντονοι ρυθμοί, οι μελωδίες που εύκολα μπορούν να τραγουδηθούν, τα επαναλαμβανόμενα ρυθμικά και μελωδικά σχήματα και η απλή αρμονική συνοδεία.

B1.4: Ποιοι ήταν οι περιπλανώμενοι μουσικοί στην Ευρώπη κατά τις αρχές του Μεσαίωνα;

Στις αρχές του Μεσαίωνα, οι «τροβαδούροι» στη Β. Γαλλία, οι «τρουβέροι» στη Ν. Γαλλία και οι «αρχιτραγουδιστές» στη Γερμανία (όλοι περιπλανώμενοι μουσικοί), διέδιδαν τη μουσική από τις αυλές των βασιλιάδων στην επαρχία και το αντίστροφο.

B1.5: Σε ποιες χώρες του εξωτερικού παρουσιάζονται ανάλογες μουσικές δημιουργίες με το ρεμπέτικο τραγούδι; Αναφερθείτε στις διεργασίες που συνετέλεσαν στη δημιουργία τους.

Ανάλογες δημιουργίες με αυτές του ρεμπέτικου παρατηρούνται στην Αμερική με τη δημιουργία των μπλουζ (blues), στη Βραζιλία με τη σάμπα (samba) και στη Τζαμάικα με τη μουσική ρέγκε (reggae). Ανάλογες είναι και οι διεργασίες που συνετέλεσαν στη δημιουργία των μουσικών αυτών (μετακίνηση πληθυσμών, συγκερασμός της μουσικής του πληθυσμού που μετακινείται με τη μουσική των περιοχών όπου εγκαθίστανται, η έκφραση των δυσκολιών και των απογοητεύσεων εξαιτίας αυτών κ.ά.).

B2 ΠΕΝΤΕ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

B2.1: Περιγράψτε τη «διπλή γλωττίδα» και τον τρόπο λειτουργίας της. Αναφέρατε δύο (2) ξύλινα πνευστά της συμφωνικής ορχήστρας με διπλή γλωττίδα.

Η διπλή γλωττίδα αποτελείται από ένα φύλλο από καλάμι λυγισμένο στη μέση και στερεωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάλλονται ελεύθερα τα άκρα του, όταν ο αέρας περνά ανάμεσά τους. Ο ήχος που παράγεται είναι ένρinos και χαρακτηριστικός.

Όργανα με διπλή γλωττίδα: Όμποε και αγγλικό κόρνο (κορ ανγκλέ), φαγκότο και κόντρα φαγκότο

B2.2: Δώστε τον ορισμό της «σύζευξης διάρκειας».

Είναι μια καμπύλη γραμμή (ένα τόξο σύζευξης) που ενώνει φθογγόσημα του ίδιου τονικού ύψους, ακόμη και μεταξύ διαφορετικών μέτρων, παράγοντας έτσι μεγαλύτερες αξίες. Οι φθόγγοι που ενώνονται με σύζευξη διάρκειας λέγονται κρατημένοι ή δεμένοι φθόγγοι.

B2.3: Τι είναι ο «κανόνας»;

Μια σύνθεση με δύο ή περισσότερες φωνές, όπου η κάθε φωνή τραγουδά ή παίζει την ίδια μελωδία με τις άλλες, αλλά με χρονική διαφορά έναρξης μεταξύ τους.

B2.4: Προσδιορίστε την έννοια της «χρωματικής κλίμακας».

Είναι η κλίμακα που αποτελείται από 12 νότες που έχουν μεταξύ τους η μία από την άλλη, απόσταση ημιτονίου. Για να γίνει αυτό, χρησιμοποιούνται φυσικές νότες, μαζί με νότες με διέσεις και νότες με υφέσεις. Συνήθως στο ανέβασμα της κλίμακας χρησιμοποιούνται νότες φυσικές μαζί με νότες με διέσεις, ενώ στο κατέβασμα, νότες φυσικές μαζί με νότες με υφέσεις.

B2.5: Τι γνωρίζετε για το «λιμπρέτο»;

Το «λιμπρέτο» (libretto), είναι το κείμενο της όπερας, το οποίο πρέπει να συλλαμβάνεται με φαντασία, ώστε να δίνει στο συνθέτη τη δυνατότητα να δημιουργεί διάφορες μουσικές κατασκευές (άριες, ρετσιτατίβο, ντουέτα, σκηνές συνόλων, χορωδιακά}, που συνδέονται παραδοσιακά με αυτή τη μορφή τέχνης. Ο συνθέτης της όπερας συνεργάζεται με το λιμπρετίστα, ο οποίος γράφει το θεατρικό-ποιητικό κείμενο του έργου.

3^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Γ1 ΑΣΚΗΣΗ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ

Γ1 ΑΣΚΗΣΗ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 2022

The image shows a musical score for a piano exercise. It consists of two systems of music. The first system has 7 measures, and the second system has 7 measures. Below the notes, there is a line of harmonic analysis with Roman numerals and figured bass notation. The key signature has one flat (B-flat).

Harmonic analysis for the first system:
V_{Re-} 2 I⁶ IV⁶ I V 2 I V⁶/IV IV V²_{Si+}

Harmonic analysis for the second system:
I⁶ V⁶/IV IV V⁶_{Si+} I V⁶/IV IV ⁶/II⁶_{Re-} Nap. I⁶ V 7 I^{3#}

Γ2 ΑΣΚΗΣΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ – ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Γ2.1: Να εντοπίσετε τις μουσικές φράσεις του παρακάτω αποσπάσματος. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό και τον παλμό (χρόνο) του μέτρου.

Η πρώτη φράση αρχίζει από το ελλειπές μέτρο και εκτείνεται έως και τον δεύτερο παλμό του τετάρτου μέτρου.

Η δεύτερη φράση αρχίζει από τρίτο παλμό του τετάρτου μέτρου και εκτείνεται έως και τον δεύτερο παλμό του ογδόου μέτρου.

Γ2.2: Να βρείτε το μοτίβο αναφοράς και να το καταγράψετε στο τετράδιό σας με την ονομασία των φθόγγων του.

ΛΑ-ΜΙ-ΝΤΟ-ΛΑ-ΜΙ

Γ2.3: Ποια είδη πτώσεων επισημαίνονται στο απόσπασμα; Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό και τον παλμό (χρόνο) του μέτρου.

Μισή πτώση (V βαθμίδα) στο μέτρο 4 στον πρώτο - δεύτερο παλμό

Τέλεια πτώση (I βαθμίδα) στο μέτρο 8 στον πρώτο - δεύτερο παλμό

Γ2.4: Να γίνει αρμονική ανάλυση του αποσπάσματος (να σημειώσετε στο τετράδιό σας την αλληλουχία των βαθμίδων για κάθε μέτρο).

1^ο - 2^ο μέτρο = I βαθμίδα, 3^ο μέτρο = I - IIDd4/3 - IIDd6/5, 4^ο μέτρο = V βαθμίδα,

5^ο μέτρο = V⁷ βαθμίδα, 6^ο μέτρο = III βαθμίδα, 7^ο μέτρο = V⁷ βαθμίδα, 8^ο μέτρο = I βαθμίδα,

4^η ΟΜΑΔΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Δ1 ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Δ2.1: Πώς συσχέτισε ο Βασίλι Καντίνσκι (Wassily Kandinsky, 1866-1944) το χρώμα με κάποιες ιδιότητες του ήχου;

Ο Καντίνσκι χρησιμοποίησε το χρώμα, συσχετίζοντας τον χρωματικό τόνο με τη χροιά, την απόχρωση με το τονικό ύψος και τη χρωματική καθαρότητα με την ένταση του ήχου. Υποστήριζε ότι όταν έβλεπε το χρώμα, άκουγε μουσική. Η αντίληψη ότι το χρώμα και η μουσική αρμονία συνδέονται, υπάρχει ακόμη και σήμερα.

Δ2.2: Αναφερθείτε στις δευτερεύουσες ιδιότητες του ήχου.

- 1) Χροιά (ηχόχρωμα):** Όλα τα χαρακτηριστικά που κάνουν ιδιαίτερο και αναγνωρίσιμο έναν ήχο αποτελούν τη χροιά του ήχου.
- 2) Διάρκεια:** Η διάρκεια του ήχου εξαρτάται από τη διάρκεια και την ένταση της αιτίας που τον προκαλεί.
- 3) Έκφραση:** Ο συνδυασμός όλων αυτών των ηχητικών παραμέτρων που γνωρίσαμε, μπορεί να κάνει τους ήχους να αποδοθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Έτσι, μπορούν να εκφράσουν πολλά και διαφορετικά πράγματα όπως εικόνες, συναισθήματα και διάφορες καταστάσεις. Μικρές διαφοροποιήσεις σε μία από τις παραμέτρους του ήχου μπορούν να αλλάξουν εντελώς αυτό που εκφράζει ένα μουσικό κομμάτι.

Δ2.3: Ποιος ο ορισμός του «ήχου»;

Ο ήχος είναι μια μορφή ενέργειας. Είναι οι παλμικές δονήσεις που δημιουργούνται από ένα οποιοδήποτε σώμα όταν τεθεί σε κίνηση, σε κραδασμό. Την κίνηση σε ένα σώμα που βρίσκεται σε αδράνεια μπορεί να την προκαλέσει μια κρούση, μια νύξη (τσιμπημα), μια τριβή. Τα ηχητικά κύματα που ξεκινούν από τους παλμούς του ηχογόνου σώματος και μεταδίδονται σφαιρικά προς όλες τις κατευθύνσεις φτάνουν και προσκρούουν στη μεμβράνη του ακουστικού μας τυμπάνου και θέτουν σε ενέργεια το μηχανισμό της ακοής.

Δ2.4: Αναπτύξτε τις βασικές ιδιότητες του ήχου.

Το ύψος είναι η ιδιότητα του ήχου που μας κάνει να ξεχωρίζουμε αν ένας ήχος είναι ψηλός (λεπτόφωνος) ή χαμηλός (βαθύφωνος). Το κάθε ηχογόνο σώμα ανάλογα με το σχήμα του, το μέγεθος, τη μάζα του, το είδος του υλικού του, παράγει παλμούς που αντιστοιχούν σε έναν ήχο.

Όταν ο αριθμός των παλμών σε ορισμένο κλάσμα χρόνου (συχνότητα) είναι μικρότερος, οι ήχοι που παράγονται είναι βαθύτεροι και όταν οι παλμοί στο ίδιο κλάσμα είναι περισσότεροι οι ήχοι που παράγονται είναι οξύτεροι.

Ένταση είναι η δυναμική απόδοση της μουσικής και αποτελεί βασική ιδιότητα του ήχου. Όσο εντονότερη είναι η αιτία που θα προκαλέσει παλμούς σε ένα ηχογόνο σώμα, τόσο μεγαλύτερου πλάτους παλμούς θα παράγει αυτό. Έτσι ο παραγόμενος ήχος είναι εντονότερος.

Δ2 ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΠΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Δ2.1: Πώς ψάλλεται το Βυζαντινό Αντίφωνο «Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου»;

Ένα Βυζαντινό Αντίφωνο παρουσιάζεται τόσο σε βυζαντινή σημειογραφία (παρασημαντική), όσο και σε ευρωπαϊκή. Ψάλλεται πρώτα από το δεξιό χορό, επαναλαμβάνεται πιστά ως απάντηση από τον αριστερό χορό και επαναλαμβάνεται για τρίτη φορά από το δεξιό χορό με διαφορετική μελωδική κατάληξη.

Δ2.2: Δίδεται μουσικό παράδειγμα Βυζαντινού Αντιφώνου τόσο σε βυζαντινή σημειογραφία (παρασημαντική), όσο και σε ευρωπαϊκή: Κατά τη μεταγραφή του μουσικού παραδείγματος στην ευρωπαϊκή σημειογραφία αποδίδονται με ακρίβεια τα μελωδικά διαστήματα της πρωτότυπης μελωδίας; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Η πιο πάνω μεταγραφή του αντιφώνου από βυζαντινή σε ευρωπαϊκή σημειογραφία δεν μπορεί να αποδώσει με ακρίβεια κανένα μελωδικό διάστημα εξαιρουμένου του διαστήματος Φα-Σολ που αποδίδεται με ακρίβεια. Αν υποδιαιρέσουμε το διάστημα τόνου σε 12 μόρια και του ημιτόνιου σε 6, τότε εύκολα μπορούμε να κατανοήσουμε τη δυσκολία της ευρωπαϊκής σημειογραφίας να απεικονίσει στο πεντάγραμμο τα διαστήματα Μι-Φα και Σολ-Λα που απέχουν 8 μόρια καθώς επίσης και του Λα Σι που απέχει 14.

Δ2.3: Τι είναι οι μπερντέδες;

Είναι κινητά τάστα από νάιλον και η μετακίνησή τους βοηθά στην περίπτωση που το όργανο σκεβρώσει, αλλά κυρίως βοηθά στο σχηματισμό των διαστημάτων της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής.

Δ2.4: Τι γνωρίζετε για τις «κοντυλιές»; Στην Κρήτη η μαντινάδα τραγουδιέται πάνω στις «κοντυλιές», μελωδίες που παίζονται στη λύρα ή το βιολί με τη συνοδεία λαγούτου ή κιθάρας. Οι «κοντυλιές» είναι μελωδίες που παίζονται στη λύρα ή το βιολί με τη συνοδεία λαγούτου ή κιθάρας. Οι «κοντυλιές» δεν συνοδεύονται από καθορισμένους στίχους τραγουδιών, αλλά στολίζονται με αυτοσχεδιασμούς, από εντυπωσιακές εναλλαγές από κλίμακα σε κλίμακα, ανάλογα με τη δεξιοτεχνία του εκτελεστή.

*** Οι ενδεικτικές απαντήσεις που δίνονται παραπάνω, προέρχονται από τα βιβλία της Α΄ - Β΄ - Γ΄ Γυμνασίου καθώς και της Α΄ Λυκείου:**

- 1) ΜΟΥΣΙΚΗ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, Νοέμβριος 2011, ISBN:978-960-06-2291-1
- 2) ΜΟΥΣΙΚΗ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, ISBN:978-960-06-2228-7
- 3) ΜΟΥΣΙΚΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, ISBN:978-960-06-2231-7
- 4) ΜΟΥΣΙΚΗ Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ, ISBN:978-960-06-4429-6

***Τα επιπλέον στοιχεία και οι αναφορές στις ενδεικτικές απαντήσεις δεν είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψιν ως προς την πληρότητα της απάντησης, εφόσον οι ερωτήσεις αυτές έχουν απαντηθεί με βάση κάποιο άλλο βιβλίο. Αναφέρονται κυρίως για εκπαιδευτικούς λόγους καθώς και για την περίπτωση όπου η απάντηση για την ίδια ερώτηση, έχει προκύψει από την ανάγνωση των παραπάνω του ενός βιβλίων του Γυμνασίου ή Λυκείου.**

Νίκος Τσιάντας